

การศึกษานิยาม

ด้านศิลปกรรมบำบัด โดย

อีดิท เครเมอร์ และ เอลิเนอร์ อัลแมน

เลิศศิริ บวรกิตติ*

นันทรัตน์ เจริญกุล**

อีดิท เครเมอร์ เป็นนักศิลปกรรมบำบัดในกลุ่ม ๔-๕ คนแรกของโลก หลังจากมาร์กาเรต นวมเบิร์ก นักศิลปกรรมบำบัดคนแรกเพียงไม่กี่ปี ส่วน เอลิเนอร์ อัลแมน เป็นนักศิลปกรรมบำบัดรุ่นหลัง แต่ก็มีชื่อเสียงในฐานะเป็นบรรณาธิการก่อตั้งวารสารศิลปกรรมบำบัดฉบับแรกของสหรัฐอเมริกา ทั้ง ๒ ท่านช่วยกันปรับปรุงบทความเรื่อง *Exploration of Definition* ที่เคยพิมพ์เป็นบทบรรณาธิการใน *The American Journal of Art Therapy* ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๑๙ นำมาลงพิมพ์เป็นบทที่ ๔ ในหนังสือ **Art as Therapy** ของเครเมอร์ พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๔๓ ในบทความนี้ผู้เรียบเรียงได้วิพากษ์และอภิปรายศัพท์ที่ใช้บางคำประกอบกับทัศนคติทางศิลปกรรมบำบัด ดังสาระที่ได้นำเสนอในรูปปรับปรุงเรียบเรียงให้อ่านเข้าใจเจตนาของผู้นเขียนได้ง่ายขึ้นในสำนวน

ภาษาไทย

เครเมอร์ และอัลแมน อารัมภบทว่าเนื้อหาสาระในบทความเกิดจากความพยายามอธิบายคำศัพท์ต่าง ๆ ด้วยความหวังจะทำให้ทะเลบัญญัติที่เต็มไปด้วยโคลนตม มีความกระจ่างขึ้น

“transference (การส่งถ่าย)” เป็นคำที่ใช้กันในความหมายของ “การส่งต่อความรู้สึกของผู้ป่วยไปยังผู้บำบัด” ซึ่งใช้กันมานานที่สุดในบรรดาคำที่เป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ และได้ใช้กันอย่างสับสนตั้งแต่สมัยที่ศิลปกรรมบำบัดเริ่มเข้ามามีบทบาทพร้อม ๆ กับนักบำบัดชื่อ มาร์กาเรต นวมเบิร์ก ซึ่งในบันทึกการสัมภาษณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ เธอได้กล่าวถึง transference ว่าเป็นการสร้างรากฐานความสัมพันธ์ในลักษณะความไว้วางใจกันระหว่างผู้ป่วยกับผู้บำบัด อย่างไรก็ตาม นิยามของ transference ประกอบด้วยคำอธิบาย

สาเหตุจากคุณภาพซึ่งอีกบุคคลหนึ่งไม่มี (หรือเป็นปฏิกิริยาตอบสนองในแบบที่เกินจริงต่อคุณภาพที่บุคคลนั้นอาจได้แบ่งปันบางส่วนกับผู้ที่จากไปอย่างประจวบเหมาะ) ดังนั้น transference จึงสามารถสร้างรากฐานสำหรับความสัมพันธ์กับความล่อแหลมอันตรายอย่างที่สุดเท่านั้น ถ้าความไว้วางใจจะดูเหมือนว่ายังอยู่ก็จะเกิดความรู้สึกหลุดจากความหลงผิด อันทำให้เข้มข้นเป็นอย่างที่สุด (ซึ่งบางทีไม่สมควรอย่างยิ่ง) ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (การหลุดพ้นจากความเข้าใจผิดจะต้องเกิดก่อน เพราะในการส่งต่อเชิงบวกไม่เพียงเป็นไปไม่ได้ที่จะบรรลุผล แต่การลบล้างความต้องการต่าง ๆ ก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการบำบัดรักษา)

แม้ไม่ควรที่จะยึดถือเคร่งครัดจนเกินไปในข้อสังเกตที่นวมเบิร์กกล่าวขึ้นลอย ๆ ระหว่างการสัมภาษณ์และในงานเขียนทั้งหมดของเธอก็ได้

* ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และกิจการพิเศษ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

** อ.บ., M.A, Ph.D., คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

พาดพิงอยู่บ่อยครั้งถึงความสำคัญของเหตุการณ์ระหว่างเธอกับผู้ป่วยของเธอเกี่ยวกับ “สัมพันธภาพเชิงการส่งต่อความรู้สึก” ซึ่งเป็นวลีที่ไม่เคยได้รับการนิยามชัดเจนเลย อย่างไรก็ตาม อันตรกิริยาที่เธอบรรยายดูเหมือนว่าใกล้เคียงกับ “สัมพันธมิตรเชิงบำบัด” ตามความเข้าใจของกลุ่มซิกมันน์ฟรอยด์ใหม่ (neoFreudians) และคนอื่น ๆ มากกว่ากับความพยายามของนักจิตวิเคราะห์ในสมัยเดียวกันที่การสนับสนุนการส่งถ่ายเจตคติของผู้ป่วยในบริบทอื่นไปสู่คนของเขาเอง ในเชิงจิตวิเคราะห์แหล่งเจตคติเหล่านี้จะอยู่ทั่วส่วนสำคัญของการบำบัดโดยไม่รู้ตัว การคลี่คลายเครือข่ายอันสลัซับซ้อนนี้ อย่างช้า ๆ เป็นหัวใจของกระบวนการจิตวิเคราะห์

อันที่จริงแล้ว นอกจากความเป็นไปได้ในการฝึกฝนนักศิลปกรรมบำบัดให้สามารถดำเนินกระบวนการที่กล่าวมานี้ เราจะต้องเข้าใจเสียก่อนว่านี่คือเป้าหมายที่เหมาะสม นักศิลปกรรมบำบัดผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงในวงความรู้ของตนสามารถให้บางสิ่งบางอย่างซึ่งจิตวิเคราะห์และความชำนาญพิเศษในด้านอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ “วาทะบำบัด” ไม่สามารถให้ได้ สิ่งนั้นก็คือโอกาสเก็บเกี่ยวประสบการณ์จากการทำงานในกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะและได้รับความเข้าใจลึกซึ้งที่เท่านั้น โดยไม่มีโอกาสได้รับจากประสบการณ์หรือวิธีการอื่น ๆ เลย

ในเมื่อเป้าประสงค์ที่คำนึงถึงกันอยู่เป็นเช่นนั้น นักศิลปกรรมบำบัดจะต้องเข้าใจ “การส่งต่อความรู้สึกของผู้ป่วยไปยังผู้บำบัด” อย่างแท้จริงและต้องทราบวิธีปฏิบัติที่มั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นพฤติกรรมที่ไม่นำ “การส่งต่อความรู้สึกของผู้ป่วยไปสู่ผู้บำบัด” เข้าไปรบกวนการสร้างงานศิลปะซึ่งบรรจุสิ่งแสดงข้อขัดแย้งพื้นฐาน ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ บทบาทร่วมของนักศิลปกรรมบำบัดกับนักจิตวิเคราะห์จะอยู่ในรูป “สัมพันธมิตรการบำบัด” มากกว่าความสัมพันธ์เชิงวิเคราะห์ในรูปแบบ “การส่งต่อความรู้สึกของผู้ป่วยไปยังผู้บำบัด”

โดยมนุษยวิสัย นักศิลปกรรมบำบัดไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่พร้อมกัน ๒ อย่างให้สำเร็จได้ดีไปกว่าผู้อื่นได้ ในขณะที่เขาต้องจัดการกับถ้อยคำและความสลัซับซ้อนทั้งหลายในอันตรกิริยาของมนุษย์ แต่ถ้ามีความสนใจในกระบวนการจิตวิเคราะห์หรือการบำบัดอื่นโดยวาทะเป็นหลัก มากกว่าการบำบัดด้วยศิลปะแล้ว ทางที่ดีคือเขาควรเปลี่ยนอาชีพไปเสียเลย

ในทำนองเดียวกันเกี่ยวกับความสับสนในคำศัพท์ที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ ได้แก่ “จิตบำบัดด้วยศิลปะ (art psychotherapy)” และ “นักบำบัดนำ (primary therapist)” นั้นดูเหมือนว่าจะเกิดจากแนวคิดที่เข้าใจผิดว่าอะไรทุกอย่างก็ใช้บำบัดผู้ป่วยได้ทุกคน ในการอภิปรายในการประชุม

คราวหนึ่ง ผู้เขียน (เครเมอร์) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า นักศิลปกรรมบำบัดอาจเป็นผู้บำบัดนำได้ในกรณีที่ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากเพิกเฉย และแม้จะมีวิธีบำบัดอื่น แต่คณะผู้บำบัดมีความเห็นว่าศิลปกรรมบำบัดเป็นทางเลือกทางเดียวที่ควรใช้ กรณีนี้นักศิลปกรรมบำบัดจึงอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบรักษาผู้ป่วยเฉพาะรายนั้น ที่อาจพบเป็นรายบุคคลหรืออยู่ในกลุ่ม หรือนักศิลปกรรมบำบัดอาจเข้ารับผิดชอบและประสานงานในการวางแผนและดำเนินวิธีการรักษาที่หลากหลาย แต่ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม นักศิลปกรรมบำบัดจะต้องไม่ละทิ้งวิชาการที่ตนเชี่ยวชาญ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงวิธีการซึ่งผู้อื่นสามารถปฏิบัติได้ หรือทำได้ดีกว่าตน

“จิตบำบัดด้วยศิลปะ” เป็นคำอันตราหยาบถูกนำไปใช้โดยนักศิลปกรรมบำบัดที่มีความคิดเห็นว่าลำดับฐานะด้านจิตเวชของตนจะสูงส่งขึ้นผกผันหรือตรงกันข้ามกันกับความสนใจด้านศิลปะ และจะไปในทิศทางเดียวกันเมื่อใช้เทคนิคการบำบัดโดยวิธีพูดคุยกับผู้ป่วยตามแบบของผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตทั่วไป อย่างไรก็ตาม นักศิลปกรรมบำบัดต้องพร้อมที่จะให้ปฐมพยาบาลด้านจิตเวชในช่วงวิกฤตเช่นเดียวกับที่นักสุขภาพจิตอื่น แต่นักศิลปกรรมบำบัดต้องตระหนักข้อจำกัดของตนเอง และต้องไม่ประพฤติดนเยี่ยงสามัญชนทั่วไป เช่นเมื่อคิดว่าผู้ป่วย

ต้องได้รับการผ่าตัด ก็ตื่นตระหนก รีบไปผ่าตัด ซึ่งอาจทำให้กรณีฉุกเฉินเล็กน้อยกลายเป็นเรื่องใหญ่ถึงแก่ชีวิตได้

การเร่งรีบให้เหล่านักศิลปกรรมบำบัดยึดมั่นในงานสาขาของตนเอง และวางแผนบำบัดบางอย่างให้เป็นหน้าที่ของผู้อื่นไปนั้น เนื่องจากเราคาดหวังว่าจะมีบุคลากรฝ่ายสุขภาพจิตที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญครอบคลุมสาขาต่าง ๆ แต่ก็ยังพบกรณีเหตุการณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญทางสุขภาพจิตที่อยู่ในขณะนั้น จำต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือภาวะการณ์ที่นอกเหนือจากความถนัด เปรียบได้กับการผ่าตัดไส้ติ่งฉุกเฉินกลางทะเลสำเร็จโดยกลุ่มคนธรรมดา ซึ่งอาศัยทำตามหนังสือกายวิภาค และถ้าโชคดีก็ทำตามสั่งทางวิทยุสื่อสาร แต่นั่นมิได้หมายความว่าคนผู้นั้นเป็นศัลยแพทย์ได้ สำหรับนักศิลป-

กรรมบำบัดผู้ซึ่งค้นคว้าหาชื่อเสียงในศาสตร์หรือสาขาวิชาที่นอกเหนือไปจากงานที่พวกเขาถนัด และก็สามารถทำได้อย่างเลอเลิศนั้น ที่แท้ก็คือการลดตนเองลงเป็นพลเมืองชั้น ๒ ตลอดกาล

ในสาขาวิชาที่เรามีความสามารถพิเศษ เราจะไม่ยอมรับผู้บุกรุก เพราะเราได้เรียนรู้จากประสบการณ์อันคมขื่นว่าแม้แต่นักจิตบำบัดชั้นยอดก็ต้องล้มเหลวเมื่อพยายามนำศิลปวัตถุไปใช้ในการบำบัดรักษา และนักอาชีวบำบัดที่จัดหาศิลปวัตถุให้ผู้ป่วยก็ไม่สามารถดำเนินงานด้านศิลปกรรมบำบัดได้

คณะทำงานที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องมีความเข้าใจและความนับถือซึ่งกันและกัน การที่จะนำการบำบัดทุกประเภทมารวมเข้าด้วยกันนั้น ไม่เพียงจะลดคุณค่าของงาน

บำบัดรักษาลงไปเป็นงานพื้น ๆ เท่านั้น แต่จะจำกัดวิธีการรักษาต่าง ๆ ให้ลดลงจนไม่เหลือ “การบำบัดรักษาทางเลือก” ในที่สุด

หมายเหตุของผู้แปลและเรียบเรียง

ความพยายามแปลชื่อบทความ “Exploration of Definition” เป็นภาษาไทยให้ตรงความหมายด้านภาษาและให้สอดคล้องกับสาระความที่พรรณนาในเนื้อเรื่องประสบการณ์ยากลำบากมาก ผู้แปลและเรียบเรียงจึงตั้งชื่อเรื่องโดยอาศัยแปลความเข้าใจเจตนารมณ์จากการบรรยายของผู้เขียนซึ่งต้องการแยกฐานะของศิลปกรรมบำบัด ออกจากจิตบำบัดของนักจิตวิเคราะห์โดยเด็ดขาด.